

BORIS REŽEK:

Kamenček.

Otroška zgodba.

o pesku, ki ga je naplavila narasla voda, so iskali otroci pisanih kamenčkov. Kakor zaklad so jih spravljali in še ponoči se jim je sanjalo o njih. Koliko pa jih mora biti še na dnu vode, kjer jih čuva povodni mož! — Do kolen so brodili. Plašno so se ozirali na breg, da bi jih ne videlo skrbno oko, zavihali hlače in gazili globlje v hladno vodo.

»Peter!...« Od brega je šel klic. Mati je stala na produ, vsa drobna v daljavi kakor otrok. Peter se je ozrl. Stisnil je pisani kamenček v pest in se obrnil z urnimi koraki, da je visoko zaškropila valujoča voda.

»Mati!« Kamenček je kazal na dlani. V očeh mu je gorela sreča. Na zeleni vodni gladini sta bili dve pičici. To sta Tone in Francelj. Micika pa je sedela na pesku in jokala.

»Zakaj jočeš, Micika?« Petru je zatrepetal srce. »Vidiš, tebi ga dam, prav tebi, če ne boš jokala!«

Med drobnimi prstki so se posvetile oči.

»Na!« Peter je dal kamenček Miciki in odhitel. Daleč na stezi je že bila mati.

»Zakaj ne slušaš, fant?« Ustavila se je, položila Petru roko na ramo in mu pogledala v oči. »Kolikokrat sem ti že dejala, ne hodi k vodi, utoneš, potem bom pa sama na svetu. Prav nič me nimaš rad, Peter!«

»Mati, nič ne bodite hudi! Ne pojdem več...« Verno je pogledal materi v obraz. Zalepetala so mu ustna, zajokal bi.

Na desni je bila vas, vsa v senci Kačjega hriba. Izza njega so se podili oblaki kakor velikanski dim in polzeli nad Strugo. Sredi vasi je bila cerkev. Mimo nje se je vila med hišami kamenita pot in se izgubljala v polju, ki je zelenelo zadaj, stisnjeno med skale in vodo.

Božja roka je čudno izobličila to zemljo, nikjer ni bilo ravnine; grape so bile druga ob drugi in pot je šla po njih: padala je v globel in se vzpenjala navzgor v brezkončnih klancih. — Struga je živela zase. Če je prišel tujec v vas, je obstal na klancu in pomislil, kam vse se je zasejalo življenje. — V Skalah je bobnelo kamenje. — Reka se je zagrizla v breg in goltala kos za kosom. Do pasu so stali možje v vodi in pokladali težke skale, da je tok polzel ob njih in se umirjal niže v ravnini. — Nad Strugo je čepela bajta. Mati in Peter sta stopala v klanec. Na večerni strani je žarelo nebo. Sence so se plazile čez

cesto in se zgoščale. Mrak je padal v dolino. — Komaj se je še risalo okno v mraku. Peter je sedel na klop ob peči. Počasi, skrivnostno je prihajalo zvonjenje iz brezdanje globeli. Nobena lučca ni mežiknila v noč.

Glasno dihanje je zdramilo tišino. Peter se je prekrizal in legel za peč.

»Peter, Peter!...« Klicali so ga. Široko so se mu odprle oči. Pomel si jih je z rokavi in obsedel... Sredi izbe je stala županova dekla in se ozirala nanj.

»Kje je Tone? S teboj je bil...«

»Na vodi je ostal, prav tak kamenček je hotel kakor jaz...«

»Na vodi?« Dekli je zadrgetal glas. »Za Boga, če se pripeti nesreča...«

»Tone!...« Zunaj se je oglasil klic. Vijoča roke in hlipajoča je odšla dekla.

Petru se je sanjalo o kamenčku, o belem kamenčku, ki se je svetil ponoči, da je vsa hiša sijala.

Polzele so ure. Noč je bežala nad Strugo. Mrak se je posivil in razsvetlil. Na jutranji strani se je zalesketalo. Z dolgim klicem se je oglasil petelin. Po svodu je šinila zlata luč in se razlila v krajino. Dan. — Iz hiš so se privili tanki dimi. Struga se je prebudila.

Peter se je vzdramil; zazeהל je in poklical mater.

Zunaj se je razgrnilo jutro. Solnce je sijalo na vodo, da je vsa blestela in se lesketala.

Peter se je spomnil sanj. Počasi je odprl vrata in se pogнал po klancu navzdol. Za trenutek je bil že mimo hiš. Po stezi je stekel do reke. Pozorno je gledal v dno in zabrodil v mrzlo vodo. Belega kamenčka pa ni bilo. Peter je šel po vodi navzdol z iskajočimi očmi.

»Oče!...« Hlapec je planil v hišo. »Tone!...«

»Kje?« je hlipnil župan, ki ni zatisnil očesa vso noč. Počasi se je hlapec umikal proti vratom.

»V vodi... utonil...« je še izjavil in zbežal.

Tone je bil županov sin, edini, ki je ostal od petero otrok. Brezumno je hodil starec po hiši, ko so mu prinesli mrtvega otroka domov.

Kdo je kriv? —

»Peter, Peter...« S hudim glasom so klicali za njim, ko se je vračal opoldne.

»Peter, sem pojdi!« Na pragu je stal županov hlapec in ga vabil z roko.

»Kaj pa je, Janez?« V hišo je vlekel Petra, kjer je ležal Tone na mrtvaškem odru.

»Ali ga vidiš? Zaradi tebe je utonil. Ti si ga zvabil sinoči na vodo... Ti! — Ali te je strah?«

Peter je ves trepetal. Polpriprto Tonetovo oko je gledalo trdo in nepremično nanj. Zdelo se mu je, da se mrliču razklepajo roke, da ga bodo zgrabile in potegnile k sebi — v grob.

Peter je ves v grozi planil iz hiše. Kakor da ga preganja pošast, je beže v klanec klical mater. Zasopljjen se je opotekel čez prag. Skrbno ga je odnesla mati na posteljo. Izmučen do smrti je zaspal.

Solnce se je pomikalo na večer. Lahna megla se je plazila s hribov nad vodo. Peter se je zdramil. Že se je razvešal mrak. Obrisi so se spajali v sence.

»Tone... Prav takole je ležal v postelji, roke sklenjene...« Peter se je bal ganiti, zdelo se mu je, da leži utopljenec poleg njega, da bo ob prvem gibu začutil njegovo vlažno telo ob sebi. Oklenejo se ga roke in pogledajo ga tiste strašne oči...

Drhte v grozi se je pognal otrok iz postelje. Osteklenelo oko je vrtalo vanj. Zidovi so zadušili krik. Peter se je zrušil ob steni. Iz teme pa so posegle mrzle roke in se ga ovile.

»Kamenček, kamenček... Peter, prinesi mi kamenček,« je žuborelo kakor človeški glas.

Brez luči, brez glasu leži Struga, kakor vsa zamaknjena v tiho pesem žuboreče vode, v tajinstveno pesem, ki zveni v noč, kakor bi pele gore, kakor bi šumeli listi... In zdaj — prav razločno je od vode planil klic: »Peter!...« Peter spi in sanja. Glasen je njegov dih v tišini.

»Peter!...« Skozi odprto okno tipa vlažen popih. »Peter!...«

Z razprtimi očmi je planil otrok v postelji in vztrepetal.

»Kakor da je klical Tone...« se mu je še zbledla misel. Prav razločno ga je videl v oknu. Oči so mu bile odprte in so žarele kakor dvoje divjih plamenov. Roke so se mu krčile in se iztezale v dolgo senco, ki je hlatala po Petru. Otroka je davila groza. Zaklical bi in zbežal, telo pa mu je bilo odrevenelo.

»Peter, daj kamenček, beli kamenček...« Prav blizu je bil glas.

Izza Kačjega hriba je pogledal ščip, tiha srebrnina se je razlila nad Strugo. Počasi je udarjalo uro, dolgo so plahotali udarci nad dolino, dokler se niso spojili v pridušeni šum lesketajoče se vode.

Peter je omahnil na postelj. V izbo je sijala luna. Lahen veter je zagibal veje pred hišo. V dolini je zapel petelin — enkrat, dvakrat in utihnil, kakor bi spoznal, da je še dolgo do zore.

Peter je vstal, oblečen v srajčico. Od vode ga je klicalo. Drobna postavica je bila na klancu med hišami na kamenitem potu. Ni zalajal pes, kakor da ni čul koraka tik sebe.

Otrok je stopal po produ. Zagazil je v vodo. — Zašumela je in zavalovala. Počasi je globlje in globlje pogrezal korak v božajočo hladino. Pol Kačjega hriba se je senčilo v reki in luna je bila v njej, kakor bi se ogledovala v zrcalu. — Peter je brodil više, pripognjen v pasu, roke potopljene v vodo in iskal.

»Beli kamenček, kamenček...« ga je obkrožal šepet. Voda se je poglabljala, že mu je segala v pas. Valovi so se zaganjali vanj. — Zazeblo ga je. Zakrilil je z rokami, kakor da išče odeje, roke pa so se mu ugreznile v vodo in curek mu je pljusnil v obraz.

Zavedel se je. — Nad Kačjim hribom je visela luna in on je stal sredi vode. Tik pred obrazom so se mu zalesketale strašne oči.

»Matil!...« Divje je planil klic v tišino, zaječal nekje in se vrnil. Petru je segala voda do prsi. Šumeč se je zagnal val. Izpodneslo ga je, peneči vrtinec ga je vzela s seboj. Za trenutek je utihnila voda, ročice so se dvignile nad gladino in že jih je pogoltnilo valovje...

Luna je lezla za Kačji hrib. Sence so se iztezale in ginile v sivi mrak. Na vasi je zapel petelin v prebujajoče se jutro.

Noč je bežala med debli Kačjega hriba in odnesla skrivnost s seboj...

Begunec.

*Kaj, deček, se mi žalostiš,
kaj solza ti oko zaliva?
Veliko, zdi se mi, trpiš,
povej, kaj ti srce razriva?*

*»Vprašalec ti sočutni moj,
zares je moja bol velika,
todà ozir imej z menoj,
če bo le medla moja slika!*

*Jaz nisem tu pri vas doma,
domá v goriški sem deželi,
tam zadovoljnega srca
vsi s starši, s svojci smo živeli...*

*Pa vdrl je neprijatelj ljut
v Gorico leno, solnčnojasno
in kakor nekđaj Turek krut,
uničil nam domovje krasno.*

*V pregnanstvo starše je odgnal,
sirotek z begom sem se rešil;
kako li ne bi žaloval,
kdo naj uspešno bi me tešil?*

*Zasužnjen je goriški rod,
zatrta naša govorica,
tuj jezik čuje se povsod
in izgubljena je Gorica!...*

*In vendar, le enkrat samó
rad zrl bi domovino sveto,
pokleknil ginjen na zemljó
in molil zanjo bi prevneto!*

*Pač ste usmiljeni ljudje
begunca me lepó sprejeli,
a da mi vendar je gorjé,
gotovo boste vsi umeli!...*

*Predragi deček, ne žaluj,
zaupaj v Stvarnika mogočnost,
ker ljubiš domovino, čuj:
Bog dal bo lepšo ji bodočnost!*

*Vsi bratje ujedinjeni,
vsi za pravico bodo vstali,
za sveto stvar prešinjeni,
sovraga bodo v beg pognali!*

*Po vsem Goriškem pa takrát
zaóri pesem gromovita:
Živi naj Srb, Sloven, Hrvat —
trojica hrabra, zmagovita!*

Janko Leban.